

บทความออนไลน์

เมื่อสังคมไม่มีพื้นที่ทางใจให้ รู้จัก ‘Hikikomori’ หรือคนที่ชอบเก็บตัวในสังคมญี่ปุ่น

หลังจากคดีที่ควาซากิเมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมา สหายตาของชาวญี่ปุ่นก็จับจ้องไปที่คนกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ นั่นคือชาว ‘ฮิคิโคโมริ’ หรือกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเก็บตัว ไม่เข้าสังคมกับคนอื่น และไม่ออกจากบ้านไปไหน โดยมากแล้วมักจะพ่วงกับตำแหน่ง NEET หรือคนที่ไม่ได้กำลังศึกษา มีงานทำ หรือรับการอบรมทักษะอยู่ (NEET) การที่คนกลุ่มนี้ถูกจับตามองก็เพราะตัวคนร้ายของคดีก็คือฮิคิโคโมริที่เก็บตัวจากสังคม และไม่มีปฏิสัมพันธ์กระทั่งกับคนร่วมเรือนของตนเอง และสุดท้ายก็ออกมาก่อคดีดังกล่าวจนกลายเป็นเรื่องสะเทือนสังคมนั่นเอง

ที่น่ากลัวยิ่งกว่าคือ หลังจากเกิดคดีดังกล่าวขึ้นได้ไม่กี่วัน ก็เกิดคดีตีสวรรคตข้าราชการระดับสูงของกระทรวงเกษตรวัย 76 ก่อคดีฆ่าลูกชายวัย 44 ปีของตัวเองตายคาบ้าน เพราะลูกชายตัวเองเป็นฮิคิโคโมริที่เก็บตัวอยู่บ้าน ชอบใช้ความรุนแรงกับพ่อแม่ มีปัญหาทะเลาะกับคนละแวกบ้าน และในวันที่เกิดคดี สองพ่อลูกถกเถียงกันเป็นเวลานาน เพราะตัวลูกชายหงุดหงิดเสียงจากกิจกรรมพลศึกษาของเด็กประถมแถวบ้าน หลังจากเกิดเหตุ พ่อก็อ้างว่า นอกจากกลัวจะโดนทำร้ายอีก ก็ยังกลัวว่าลูกชายจะออกไปก่อคดีทำร้ายเด็กแบบคดีที่ควาซากิ เป็นคดีสะเทือนขวัญไปอีกคดี

กลายเป็นว่า ภาพลักษณ์ของคนกลุ่มฮิคิโคโมริ กลายเป็นกลุ่มคนที่พร้อมจะก่อคดีสะเทือนขวัญในสายตาของคนในสังคมไปโดยปริยาย แต่จริง ๆ แล้ว คดีที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ สะท้อนปัญหาอีกเรื่องหนึ่งของสังคมญี่ปุ่นได้ชัดเจน และเป็นปัญหาที่สังคมญี่ปุ่นจะหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้าไม่ได้เลย นั่นคือปัญหา ‘8050’

ปัญหา 8050 หมายถึงปัญหาของครอบครัวที่มีพ่อแม่สูงอายุประมาณ 80 ปี และลูกเป็นฮิคิโคโมริอายุประมาณ 50 ปี บางครั้งก็เรียกว่าปัญหา 7040 แต่แก่นสำคัญของปัญหานี้คือการอยู่ร่วมกันของ ฮิคิโคโมริสูงอายุ

และพ่อแม่ที่อายุมากจนเริ่มที่จะดูแลตัวเองไม่ไหว ในบางกรณีก็คือกำลังจะเสียชีวิตแล้ว ตัวอย่างของคติที่ควาซาก็จัดอยู่ในช่วงอายุนี้ (แม้ผู้ปกครองจะไม่ใช้พ่อแม่ที่แท้จริง) เช่นเดียวกับกรณีของอดีตข้าราชการกระทรวงเกษตร

แต่เดิม คำว่า ‘ฮิโคโมริ’ มักจะมีภาพลักษณ์ที่สื่อถึง

เด็กวัยรุ่นที่ไม่ยอมออกจากห้องตนเอง

สาเหตุอาจเกิดจากมีปัญหาที่โรงเรียนหรือโดนกลั่นแกล้ง แล้วหมกตัวอยู่กับสิ่งที่ชอบ ไม่ว่าจะเป็นอนิเมะ มังงะ หรือเกมต่าง ๆ ซึ่งที่ผ่านมาสังคมญี่ปุ่น เวลาสำรวจเรื่องจำนวนของฮิโคโมริ ก็มักจะกำหนดอายุสูงสุดไว้ที่ 39 ปี แต่เมื่อต้นปี รัฐบาลได้ทำการสำรวจใหม่ พบว่า กลุ่มอายุ 40 ถึง 64 ปี มีชาวฮิโคโมริจำนวน 613,000 คน แชนหน้ากลุ่มอายุ 15 ถึง 39 ปี ที่มีจำนวน 541,000 คน จัดว่าเป็นสิ่งที่เหนือความคาดหมายของรัฐรวมไปถึงคนทั่วไปไม่น้อย และทำให้ปัญหา 8050 กลายเป็นปัญหาที่ดูหนักมากยิ่งขึ้น

ลองคิดตามดูง่าย ๆ ว่า ถ้ามีฮิโคโมริสูงวัยจำนวนเท่าที่สำรวจมา แล้วในนั้นก็อยู่กับครอบครัวที่มีพ่อแม่ สูงวัยจนเริ่มช่วยตัวเองไม่ได้ แล้วขั้นต่อไปจะเป็นอย่างไร? ที่ผ่านมาก็มีกรณีที่พบว่า ทั้งแม่วัย 82 และลูกสาววัย 52 กลายเป็นศพแห่งอยู่ในอพาร์ทเมนต์ โดยดูจากสภาพศพแล้ว คาดว่าผู้เป็นแม่น่าจะเสียชีวิตก่อน แล้วลูกค่อยเสียชีวิตตามหลังจากสภาพร่างกายที่ทรุดโทรม ในทางกลับกัน ก็มีกรณีที่ชายฮิโคโมริอยู่กับศพแม่ตัวเองในบ้าน เพราะไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรกับศพแม่ เนื่องจากไม่มีทักษะในการสื่อสารกับโลกภายนอก

ถ้าเกิดปัญหานี้ยังเรื้อรังอยู่ ก็จะเกิดกรณีแบบนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเมื่อมองจากมุมมองของคนเป็นฮิโคโมริแล้ว อนาคตก็น่ากลัวไม่น้อยเช่นกัน เพราะจู่ ๆ สิ่งที่เคยมีมาตลอด เป็นของตาย นั่นคือการช่วยเหลือจากพ่อแม่ก็กำลังจะหายไป แล้วต่อจากนี้ชีวิตจะต้องทำอย่างไร จากที่ไม่เคยเข้าสังคมมาก่อน ไม่ได้ทำงาน จะมาเริ่มชีวิตใหม่ตอนนี้ก็ยาก จากมุมมองของสังคมก็ลำบากพอกัน เพราะต่อจากนี้จะมีประชากรที่เป็นฮิโคโมริที่ต้องออกมาพึ่งพาตนเองในสังคมมากยิ่งขึ้น

คติที่ควาซาก็ที่เกิดขึ้น อาจจะทำให้ภาพลักษณ์ของฮิโคโมริ โดยเฉพาะฮิโคโมริที่มีอายุ เป็นกลุ่มคนที่น่ากลัวตามที่ได้กล่าวไว้ แต่ในความเป็นจริง คติที่เกิดขึ้นโดยฮิโคโมริ เมื่อดูจากจำนวนคติ ก็เป็นเพียงส่วนน้อยนิดของชาวฮิโคโมริทั้งหมด แต่แน่นอนว่าความน่ากลัวของคติทำให้ดูน่ากลัวไปหมด แต่ในความเป็นจริงคือ ชาวฮิโคโมริส่วนใหญ่นั้นแทบจะไม่อยากออกจากบ้านของตนเองเสียมากกว่า และแทนที่จะรีบไปเหมารวมว่าฮิโคโมริคือคนที่พร้อมก่อคติ ทางภาครัฐจะเริ่มหันมามองปัญหา 8050 อย่างจริงจัง และช่วยหาทางให้ชาวฮิโคโมริเหล่านี้ได้กลับเข้าสังคม

สิ่งที่น่าสนใจคือ ทำไมมีชาวฮิโคโนโมริในช่วงอายุเกิน 40 สูงขนาดนี้

ส่วนหนึ่งคือ สิ่งที่ชาวฮิโคโนโมริต้องการไม่ใช่พื้นที่ทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยทางจิตใจ เท่าที่ได้อ่านประสบการณ์ของชาวฮิโคโนโมริหลายต่อหลายคน การเป็นฮิโคโนโมริของพวกเขาเริ่มต้นขึ้นในวัยทำงาน บางคนก็อาจจะเริ่มในช่วงหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยม แต่ส่วนใหญ่ก็มีจุดคล้ายกันก็คือ เริ่มจากมีปัญหาในสังคมการทำงาน หรือบางคนก็เข้ามาวิทยาลัยที่ต้องการไม่ได้ แล้วก็กลายเป็นตกขบวนของเส้นทางชีวิต ‘ที่ควรจะเป็น’ ตามขนบธรรมเนียมของชาวญี่ปุ่น นั่นคือ เรียน ทำงาน หาเงิน มีครอบครัว

หลายต่อหลายคน เมื่อเกิดความผิดพลาดหรือหลุดจากขบวนเส้นทางชีวิตตามมาตรฐานของสังคม ไม่ว่าจะเพราะปัญหาส่วนตัว บางคนอาจจะเจ็บเพราะมีโรคประจำตัวบางอย่าง บางคนก็โดนกลั่นแกล้งในที่ทำงานจนเลือกลาออก บางคนก็โดนเลย์ออฟให้ออกจากงาน กลายเป็นว่า พอจะกลับเข้าระบบเดิม ก็กลับไม่ได้แล้ว เพราะในสังคมที่ประวัติการทำงานคือสิ่งที่สำคัญมากๆ ในการสมัครเข้าทำงาน พอมีช่วงว่าง หรือเว้นหายไปจากการทำงาน ก็จะทำให้สมัครงานได้ยากขึ้นมาก ทำให้หลายต่อหลายคนว่างงาน พอว่างงานแล้วก็จะเริ่มถูกมองด้วยสายตาแปลก ๆ จากคนรอบข้าง เพราะเขาไม่ได้ทำในสิ่งที่ควรทำในฐานะ ‘ซะโคจิน’ (社会人) หรือ ‘คนในสังคม’ นั่นเอง ยิ่งพอมีสายตาดุดัน แล้วหางานได้ช้าเท่าไร ก็ทำให้อยากออกไปเจอโลกภายนอกน้อยลงเรื่อย ๆ ยิ่งคนที่โดนกลั่นแกล้งจากที่ทำงาน ก็ยิ่งเป็นการซ้ำเติมปัญหาตรงนี้เข้าไปอีก

สำหรับชาวฮิโคโนโมริแล้ว สายตาคนรอบข้างที่คอยตัดสินคุณค่าของพวกเขาคือสิ่งที่น่ากลัวที่สุด ไม่แปลกที่ฮิโคโนโมริหลายต่อหลายคน ยอมออกจากบ้านตัวเองแคในเวลากลางคืนที่ไม่ต้องพบใคร กระทั่งบางคนเลือกไปร้านสะดวกซื้อที่ไกลบ้านตัวเองเท่าที่จะทำได้ เพราะไม่ต้องการเจอคนรู้จัก บางคนตั้งใจที่พนักงานของร้านเป็นชาวต่างชาติเสียด้วยซ้ำ

และพอใช้ชีวิตแบบฮิโคโนโมรินานแค่ไหน

ก็ยังกลับสู่สังคมได้ยากยิ่งขึ้น รู้สึกตัวอีกที

เวลาก็ผ่านไปนานเกินกว่าจะกลับตัวได้แล้ว

และที่มีชาวฮิโคโนโมริสูงวัยมากกว่าที่คิด โดยเฉพาะรุ่นอายุ 40-50 ปี ส่วนหนึ่งก็คงเป็นเพราะว่า คนรุ่นนี้เริ่มทำงานในสมัยที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นฟองสบู่แตกพร้อม ๆ กับการเริ่มต้นยุคเฮย์เซย์เมื่อ 30 ปีก่อน สภาพสังคมและการหางานเลวร้ายมาก จากที่เคยมีค่านิยมที่คล้ายกับว่า งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข คนรุ่นนี้เรียนจบออกมาพบกับสภาพสังคมที่ได้แค่ทำงานไปวัน ๆ หวังอะไรกับอนาคตไม่ได้ นั่นก็ถือว่าโชคดีแล้ว เพราะหลายคนแค่จะหางานยังไม่ได้ สุดท้ายก็กลายเป็นผู้แพ้ของสังคม กลับมาอยู่บ้านกับพ่อแม่รุ่นเบบี้บูมเมอร์ ซึ่งพอจะมีทรัพย์สินสั่งสม

ไว้ระดับหนึ่ง และยังมีเงินบำนาญทำให้พออยู่อาศัยต่อกันไปได้ และมันก็กลายมาเป็นปัญหาเรื้อรังต่อมาเรื่อย ๆ (ยังไม่แน่ว่ามีการเลย์ออฟช่วงหลังวิกฤติต้มยำกุ้งปี 1997 และวิกฤติซับไพรม์ในปี 2008 อีก)

แต่ไม่มีอะไรที่ไม่เปลี่ยนแปลง พ่อแม่ของฮิโกโมริเหล่านี้ก็กลายเป็นคนสูงวัยจนต้องการความช่วยเหลือ ถ้าโชคดี ก็อาจจะเปลี่ยนให้คนที่เป็นฮิโกโมริพยายามกลับมาใช้ชีวิตใหม่ ถ้าไม่ ก็อาจจะลงเอยด้วยเรื่องเศร้าแทน (กรณีคาซาคิ ก็มีการพูดคุยเรื่องหาคนมาดูแลลุงและป้าของคนร้ายก่อนที่จะเกิดเรื่องได้ไม่นาน) และนี่ก็เป็นปัญหาที่มีมานานแล้ว แต่รัฐก็เพิ่งตระหนักว่ามันคือปัญหาที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งที่ผ่านมา การแก้ปัญหาฮิโกโมริ ก็มักจะปล่อยให้เอกชนที่เข้ามาหาเงินกับเรื่องนี้ บังคับชู้เชียว พาตัวคนที่เป็นฮิโกโมริออกจากบ้าน แล้วก็พาไปเข้าคอร์สนั้นนี้ ฝึกอาชีพ ฝึกทักษะ ก็ว่าไป แต่มันไม่ได้ช่วยอะไรจริงจัง (นอกจากช่วยเพิ่มรายได้ให้บริษัท) เพราะมันก็การแก้ปัญหาแบบลวกๆ เพราะสุดท้ยแล้ว พวกเขาไม่มีที่ทางในสังคมให้กลับไป และไม่ได้มีใครที่ฟังพวกเขาอย่างจริงจัง

ถึงเวลาที่รัฐจะหันมามองปัญหานี้อย่างจริงจัง และพยายามทำความเข้าใจกับฮิโกโมริอย่างตรงไปตรงมา มากกว่าการที่จะมองง่าย ๆ ว่า พวกเขาคือผู้แพ้ของสังคม แคंबังคับให้กลับเข้าสังคมก็จบแล้ว เพราะนั่นคือวิธีที่ล้มเหลวและเสียเวลาไปเปล่า ๆ ไม่ใช่ทำไปเพียงแคได้ชื่อว่า 'ได้ทำอะไรบางอย่างแล้ว' แต่สิ่งที่ควรทำคือ เปิดใจรับพวกเขา และรับฟังพวกเขาบ้าง หาที่หาทาง หาสังคมที่พวกเขาจะค่อย ๆ สามารถรู้สึกสบายใจได้ ซึ่งตอนนี้ก็มี NPO หลายกลุ่มที่พยายามตรงจุดนี้อยู่เช่นกัน แต่ก็ไม่ใช่แค่รัฐเท่านั้นที่ต้องแบกรับภาระตรงนี้ แต่สังคมญี่ปุ่นเองก็ควรเริ่มตระหนักถึงปัญหาตรงส่วนนี้ และหันกลับมาลองอีกครั้งว่า ตกลง คุณค่าของคนคนหนึ่งคืออะไร คือการได้ทำวิ้งตามรางที่วางไว้โดยไม่หลุดจากรางเท่านั้นเลยหรือ

ที่มา <https://thematter.co/thinkers/hikikomori/78362>

